

Kunskapsintensiva tjänsteföretag

– en motor för tillväxt
och export

mars
2019

almeGa

Kunskapsintensiva tjänsteföretag

– en motor för tillväxt och export

Rapporten har tagits fram av Fredrik Voltaire, arbetsmarknadsekonom vid Almegas avdelning för påverkan och kommunikation.

Almega – Sveriges största arbetsgivar- och branschorganisation för tjänsteföretag. Våra medlemsföretag representerar ett 60-tal branscher inom den svenska tjänstenäringen. Almega är den största förbundsgruppen inom Svenskt Näringsliv.

IT&Telekomföretagen

IT&Telekomföretagen är en branschorganisation inom Almega som företräder 1 200 innovativa och konkurrenskraftiga medlemsföretag med närmare 100 000 medarbetare. IT&Telekomföretagen driver på för digitaliseringen av Sverige.

Innovationsföretagen

Innovationsföretagen är en branschorganisation inom Almega som företräder kunskapsintensiva tjänsteföretag som levererar företagstjänster inom arkitektur, teknik, produktutveckling och design. Innovationsföretagen representerar 765 medlemsföretag, som tillsammans har ca 37 000 anställda.

Förord

Sverige är en kunskaps- och tjänstenation. Under de tre senaste decennierna har samtliga delar av ekonomin fått ett ökat kunskapsinnehåll. Andelen högutbildade har ökat, de högkvalificerade jobben har blivit fler. Den tekniska utvecklingen har blivit allt mer komplex vilket driver på en ökad specialisering. Konkurrensen har förflyttats till att handla allt mer om den nytta och det värdeskapande företagen levererar. Företagen har blivit allt mer innovativa. De kunskapsintensiva företagstjänsterna har vuxit snabbt och tar allt större plats i näringslivet, till exempel IT-företag, innovationsföretag, ekonomi- och finansföretag samt utbildnings- och rekryteringsföretag.

Flertalet av de nya jobben som tillkommit på arbetsmarknaden har också vuxit fram inom kunskapsintensiv tjänsteproduktion. Både drivet av inhemsk efterfrågan och av ökad tjänsteexport. Svenska tjänsteföretag blir allt mer internationella och allt mer internationellt konkurrensutsatta. Både arbetskraften och företagen blir allt mer internationellt rörliga, konkurrensen mellan länder och regioner ökar om att attrahera investeringar, företagsetableringar och internationella toptalanger.

Världsbilden måste ändras. Sverige är en kunskapsnation där tjänster är det som i allt högre grad skapar värde. Detta måste avspeglas i våra system och strukturer för innovation och värdeskapande, samt i våra offentliga myndigheters effektivitet och förmåga att lägga en god grund för investeringar och tillväxt.

De kunskapsintensiva tjänsteföretagen växer snabbt, men har också betydande tillväxtutmaningar. De är framtidsbranscher vars utveckling hämmas av problem att hitta rätt kompetens att rekrytera på den svenska arbetsmarknaden, och av utmaningar med kapitalförsörjning för forskning och investeringar.

Almega vill se en rad reformer för att komma till rätta med dessa hinder. Reformerna för en ny verklighet. För konkurrenskraft och för en fortsatt utveckling av Sverige som en ledande kunskapsnation. Det är förslag på följande områden:

- Förslag för ökad export och framgångsrik internationalisering
- Förslag för förbättrad kompetensförsörjning
- Innovations- och skattepolitik för höjd produktivitet och konkurrenskraft

Stockholm mars 2019

Andreas Åström – Chef Påverkan och kommunikation, Almega

Anne-Marie Fransson, tf. Förbundsdirektör, IT&Telekomföretagen

Magnus Höij, Förbundsdirektör, Innovationsföretagen

Index

Förord	3
Inledning	5
Kunskapsintensiva tjänster får allt större betydelse.....	6
Forskning och innovationer.....	6
Export och handelsnetto, tjänstehandel.....	8
Sysselsättningen och kompetensförsörjningen	13
De kunskapsintensiva tjänsteföretagens konkurrenskraft.....	15
Växande problem med kompetensbrist skapar tillväxthinder	20
Kompetensbrist ger risk för utflyttning av verksamhet	24
Almegas förslag för att säkerställa tjänstesektorns värde- och jobbskapande	26
Förslag för ökad export och framgångsrik internationalisering	26
Förslag för förbättrad kompetensförsörjning	26
Innovations- och skattepolitik för höjd produktivitet och konkurrenskraft.....	27
Fotnoter	28

Inledning

Tjänstesektorn blir allt viktigare för Sveriges sysselsättning, BNP, export, forskning och innovationer. En framstående roll spelas av de privata kunskapsintensiva tjänsteföretagen, som i huvudsak består av företagstjänster. Tjänster som produceras av svenska tjänsteföretag med högt kunskapsinnehåll för kunder i industrin, byggsektorn, jordbruket och den offentliga sektorn i både Sverige och utomlands.

När näringslivet förändras behöver näringsvillkoren hänga med i utvecklingen. De politiska ramvillkoren kring skatter, handel, arbetsmarknad, utbildning och forskning behöver vara uppdaterade för att inte oavsiktligt bromsa utvecklingen för de nya framtidsbranscherna och -företagen.

Tjänster och industri hänger tätt ihop, och att gynna tjänstesektorn innebär även att man hjälper industrin. För att klara en hårdnande internationell konkurrens köper tillverkningsindustrin köper in allt mer kvalificerade tjänster, och utvecklar sina produkter mot ett större tjänsteinnehåll.

Denna rapport handlar om de kunskapsintensiva tjänsteföretagen, med avsikten att ge en uppdaterad bild av hur dessa branscher utvecklas i ett europeiskt perspektiv och deras betydelse för Sverige.

Det framkommer tydligt att det är innovativa branscher med många exportinriktade och snabbväxande företag. Men det finns också betydande utmaningar framöver i form av växande rekryteringssvårigheter och hårdnande internationell konkurrens. Brexit utgör ett särskilt orosmoment eftersom Storbritannien är den näst största exportmarknaden för den svenska kunskapsintensiva tjänstesektorn.

För att de kunskapsintensiva tjänsteföretagen ska kunna fortsätta växa krävs att deras produktivitetsutveckling är god. Det är förutsättningen för internationell konkurrenskraft och en nyckel till framgångsrik kompetensförsörjning. De kunskapsintensiva tjänsteföretagens innovationsförmåga behöver fortsätta höjas.

Åtgärder för att stärka de kunskapsintensiva tjänsteföretagens kompetensförsörjning behöver också sättas in. Kompetensinvandring är en nyckelfaktor, och villkoren för internationell talangattraktion bör därför stärkas. En annan nyckelfaktor är att stimulera företagen att investera mer i kompetensutveckling av befintliga medarbetare samt vid nyanställningar, för att hantera omställningsbehov och täcka kompetensgap. En tredje nyckelfaktor är att säkerställa de kunskapsintensiva tjänsteföretagens tillgång till utbildning och forskning.

Kunskapsintensiva tjänster får allt större betydelse

Strukturomvandlingen av näringslivet från ett jordbruks- till ett industri- och över till ett tjänstesamhälle har varit en av de stora samhällsförändringarna de senaste hundra åren.

Tjänstesektorns framväxt kan både ses som ett resultat av en allt mer automatiserad industriproduktion, som en följd av välfärdssamhällets framväxt och som effekt av globalisering, digitalisering och urbanisering. Även inkomstökningar och förändrade konsumtionsmönster är bidragande faktorer.

Tjänstesamhällets framväxt innebär inte att vi har slutat producera varor, men allt färre jobbar med varuproduktion. Nya tjänsteföretag i nya tjänstebanscher har tillkommit. De stora industriföretagen finns fortfarande kvar men blir också allt mer tjänsteorienterade, de kompletterar varuproduktionen med mer tjänsteproduktion. Denna trend leder ibland till att företag blir omklassificerade från industri- till tjänsteföretag i näringsstatistiken. Ett exempel är telekomföretaget Ericsson AB som omklassificerades från ett tillverkningsföretag till ett tjänsteföretag verksamt inom datorprogrammering, år 2015.

Beror då tjänstesektorns tillväxt helt på omklassificering av industriföretag? SCB har undersökt frågan och funnit att varken omklassificeringar av företag och arbetsställen eller jobbflöden mellan industri och tjänster kunnat förklara strukturomvandlingen i näringslivet¹.

Värdeskapandet i ekonomin sker i allt högre grad på nya sätt i nya företag och organisationer. Med en annan affärslogik än tidigare, och med nya typer av innovationer. Beslutsfattarna bör därför ha strukturförändringarna i näringslivet i åtanke när de utformar villkoren för företagande och tillväxt. Det behövs ett tjänsteperspektiv på skatte-, utbildnings-, forsknings- och innovationspolitiken.

Särskilt intressanta ur ett tillväxtperspektiv är den snabba utvecklingen av de kunskapsintensiva tjänsterna, som står för en växande del av innovationsverksamheten i näringslivet, forskningen, exporten och sysselsättningen.

Forskning och innovationer

De kunskapsintensiva tjänsteföretagen är ofta innovativa, men på ett annat sätt än exempelvis tillverkningsindustrin. Tjänsteinnovationer är av organisatorisk karaktär eller innebär att kundernas behov kan tillmötesgå på nya sätt. De kunskapsintensiva tjänsteföretagen är ofta mycket innovativa men det är inte lika vanligt att de nya lösningarna patenteras, som det är för tillverkande företag. Tjänsteinnovationer finns, men de kan vara svåra att få syn på. De kan också vara omvälvande och helt förändra traditionella strukturer.

När tillväxten blir mer osynlig och svårgripbar uppstår risker för felallokering av investeringar i människor och företag, samt i forskning och utveckling. De kunskapsintensiva tjänsternas betydelse behöver lyftas upp och synliggöras för omvärlden. Många gånger kan nya synsätt, mätmetoder och modeller behöva utvecklas och nyttjas för att synliggöra de kunskapsintensiva tjänsteföretagens verkliga roll, nytta och värdeskapande.

Tabell 1. Andel företag med innovationsverksamhet per bransch, i de 15 mest innovativa branscherna. Källa: SCB, CIS, statistikdatabasen.

Andel, procent	Bransch
81	FoU-institutioner
74	Datakonsulter
73	Förlag
72	Banker, kreditinstitut
72	IT-företag
67	Läkemedelsindustri
65	Elektronikindustri
62	Försäkringsbolag
61	Textilindustri
61	Partihandel
61	Telekommunikationsbolag
58	Företagstjänster inom juridik, ekonomi, mm
57	Petroleumindustri
57	Reklam- och marknadsföringsbyråer
56	Arkitekter och teknisk konsultverksamhet

Ovanstående tabell är hämtad ur SCB's statistik över innovationsverksamhet i företag, som i sin tur är baserad på Community Innovation Survey². Tabellen anger hur stor andel av företagen i respektive bransch som har innovationsverksamhet, dvs under året har tagit fram nya eller förbättrade produkter, processer, organisatoriska lösningar eller marknadsföring³. Tabellen gäller hela näringslivet, listan ovan gäller de 15 branscher som har den högsta andelen företag med innovationsverksamhet. Siffrorna i tabellen anger medelantalet företag i branschen, inom och utom koncerner, med innovationsverksamhet. Listan innehåller både industri- och tjänstebranscher, och visar att de kunskapsintensiva tjänstebranscherna är väl så innovativa som industribranscherna.

Tabell 2. FoU-investeringar och FoU-personal, 2017.

Källa: SCB, statistikdatabasen.

	Egen FoU, mnkr	Utlagd FoU, mnkr	FoU-personal, antal
Varuproducerande företag	61 684	19 213	37 455
Tjänsteproducerande företag	49 249	23 148	38 398
varav KIBS-företag	26 133	18 514	22 679

Tabell 2 ovan kompletterar tabell 1 med statistik om de faktiska FoU-investeringarna i varu- respektive tjänsteproducerande företag. De varuproducerande företagen forskar mer själva, medan de tjänsteproducerande företagen köper in mer forskning utifrån. Antalet anställda forskare är ungefär lika stort.

Tabell 2 ovan visar också att en stor del av FoU-investeringarna och FoU-personalen i tjänstesektorn återfinns inom KIBS, Knowledge Intensive Business Services. Kunskapsintensiva företagstjänster.

Med företagstjänster avses branscher med företag som säljer tjänster till andra företag, business-to-business. Kunderna finns både inom industrin och inom tjänstesektorn, såväl privat som offentlig. Tjänsterna som säljs rör sig om allt från produktutveckling, arkitektur och design till IT, ekonomi, marknadsföring, juridik, bemanning, rekrytering och utbildning⁴.

KIBS-sektorn har en nära koppling till andra sektorer, de tjänster man levererar är viktiga insatstjänster för industrin, byggsektorn och den offentliga sektorn. Ibland kallas KIBS för industrinära tjänster, men de levererar inte bara till industrin utan till många olika näringar. Dessutom exporterar KIBS-företagen allt mer kunskapsintensiva tjänster till omvärlden. Kunskapsintensiva tjänster har blivit allt viktigare för Sveriges totala export.

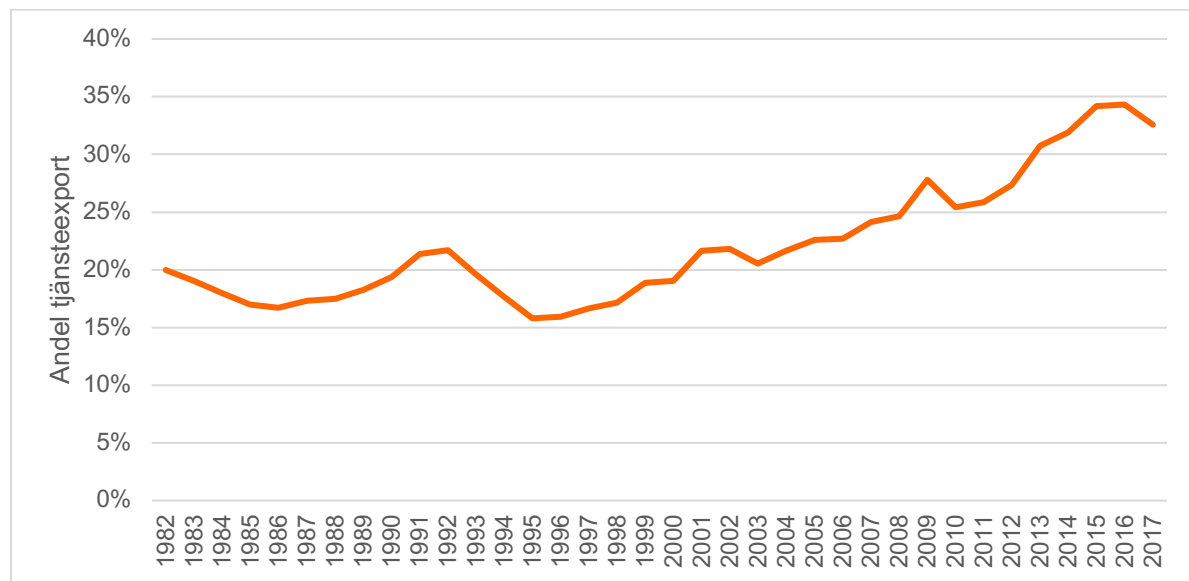
Export och handelsnetto, tjänstehandel

Den svenska tjänsteexporten har ökat från 1,6 miljarder kronor år 1950 till 630 miljarder kronor år 2017. Ungefär hälften av tjänsteexporten kommer från svenska multinationella bolag med dotterbolag i utlandet. Andelen är ännu högre inom telekommunikation, datorer och informationstjänster. Även utländskt ägda multinationella tjänsteföretag bidrar till den svenska tjänsteexporten i stor utsträckning⁵.

Sveriges totala exportvärde utgörs i allt högre grad av tjänster. Tjänsteexporten har ökat från bottenivån på 15 procent i mitten av 1990-talet till 33 procent år 2017, i andel av det totala exportvärdet.

Diagram 1. Tjänsteexport i andel av total export.

Källa: SCB, statistikdatabasen.

Det vanliga exportmåttet visar emellertid inte hur stort det inhemska förädlingsvärdet är bakom de varor och tjänster som exporterats, det vill säga det mervärde de svenska företagen skapat. Det framgår heller inte vilka branscher som skapat det största mervärdet. För att räkna ut hur stort förädlingsvärdet är i exporten måste dels importerade insatsvaror och -tjänster räknas bort, och dels måste man undvika intern dubbelberäkning mellan branscher. En del av det totala förädlingsvärdet som är förknippat med varuexporten har skapats i tjänstesektorn, och förts över till industrin via industrins inköp av tjänster.

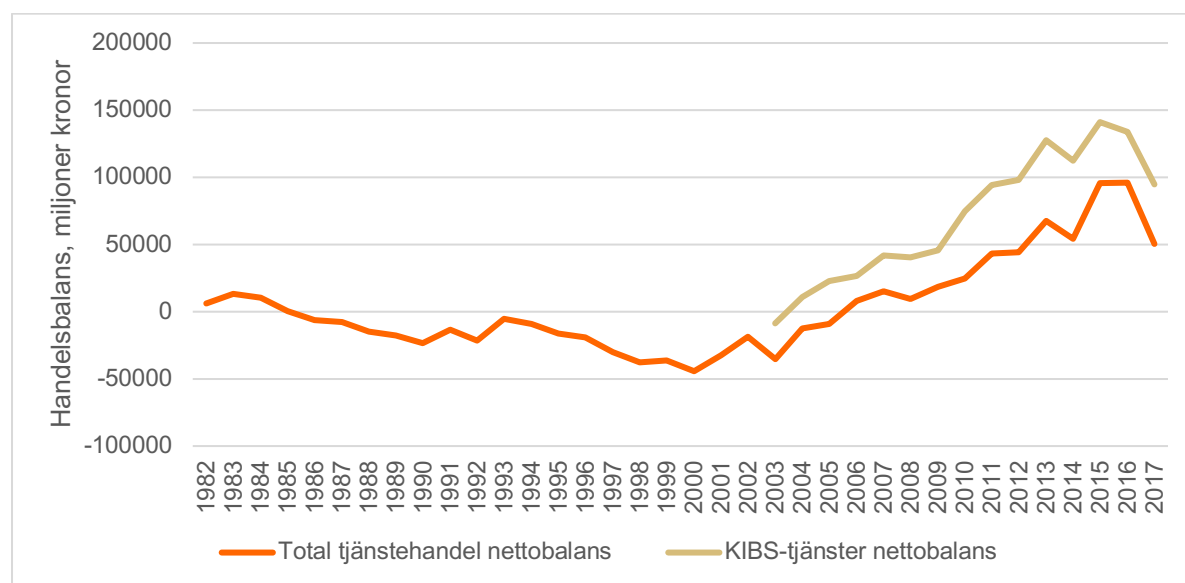
År 2018 gjorde Almega och Industriarbetsgivarna beräkningar av bland annat hur stor andel av det totala förädlingsvärdet är som är förknippat med exporten av varor och tjänster, och som skapats i tjänstesektorn. Enligt detta sätt att räkna kom man fram till att tjänsterna utgör 56 procent av den totala exporten av förädlingsvärde.⁶

Varu- och tjänsteproduktionen är tätt sammanflätade i förädlingsvärdeskedjor och därmed ömsesidigt beroende. Trots att industrin, såsom den mäts i nationalräkenskaperna, har minskat sin andel av den svenska ekonomin och av exporten under de senaste decennierna, har den inte spelat ut sin roll. Industrin och tjänstesektorn hjälps åt att generera mervärde som exporteras och leder till ekonomisk tillväxt och välfärd i Sverige.

Med det sagt så är det en stark trend att det både produceras och exporteras allt mer tjänster, och den renodlade tjänsteexporten genererar dessutom ett växande handelsöverskott. Nedanstående diagram visar utvecklingen av tjänstebalansen, tjänsteexporten minus tjänsteimporten.

Diagram 2. Tjänstebalans, 1982–2017, 2017 års priser.

Källa: SCB, statistikdatabasen.

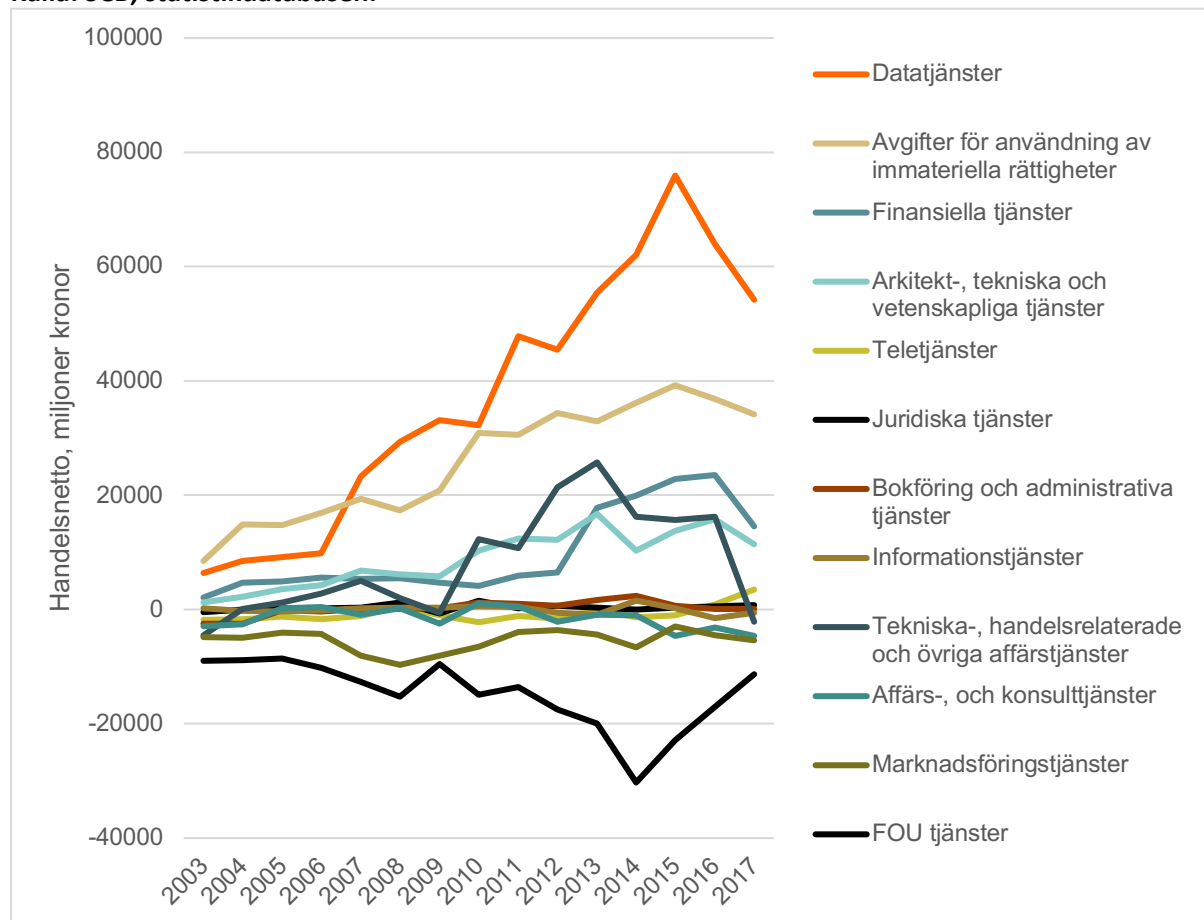
Sverige har blivit en nettoexportör av tjänster sedan år 2005, från att ha haft en lång period med negativ tjänstehandelsbalans. De kunskapsintensiva företagstjänsterna, KIBS, har haft en mycket stark utveckling av handelsbalansen, och drar upp den totala tjänstehandelsbalansen. Trots en betydande nedgång i handelsbalansen i slutet av perioden, så uppgår exportnettot för KIBS till hela 100 miljarder kronor år 2017⁷.

Exportnettot för KIBS motsvarar därmed det sammantagna exportnettot för fordon, övriga maskiner och farmaceutiska produkter, som också ligger på ca 100 miljarder kronor år 2017⁸.

En mer detaljerad bild av utvecklingen av tjänstehandeln för de olika kontoposterna som sammantaget bildar KIBS, kunskapsintensiva företagstjänster, redovisas i diagram 3 nedan.

Diagram 3. Tjänstehandelsbalans KIBS-tjänster, mkr löpande priser.

Källa: SCB, statistikdatabasen.

Av diagrammet ovan framgår att det är datatjänster, avgifter för nyttjande av immateriella rättigheter (royalties), finansiella tjänster samt arkitekt-, tekniska och vetenskapliga tjänster bidrar mest till det stora exportnettot för KIBS. Särskilt stark har utvecklingen varit för datatjänsterna, även om en stor nedgång också skett mellan 2015–2017.

Datatjänster omfattas enligt handelsstatistiken av följande komponenter⁹:

- A. rådgivning, strategi, analys, planering, behovsspecifikation, formgivning, utveckling, installation, tillämpning, integrering, provning, avlusning, uppdatering, stöd, tekniskt bistånd eller förvaltning av eller för datorer eller datorsystem,
- B. datorprogram plus rådgivning, strategi, analys, planering, behovsspecifikation, formgivning, utveckling, installation, tillämpning, integrering, provning, avlusning, uppdatering, anpassning, underhåll, stöd, tekniskt bistånd, förvaltning eller användning av eller för datorprogram,
- C. databehandling, datalagring, datavärdskap och databastjänster,
- D. underhåll och reparation av kontorsmaskiner och kontorsutrustning, inbegripet datorer, eller
- E. utbildning av kunders personal i fråga om datorprogram, datorer eller datorsystem, som inte ingår någon annanstans.

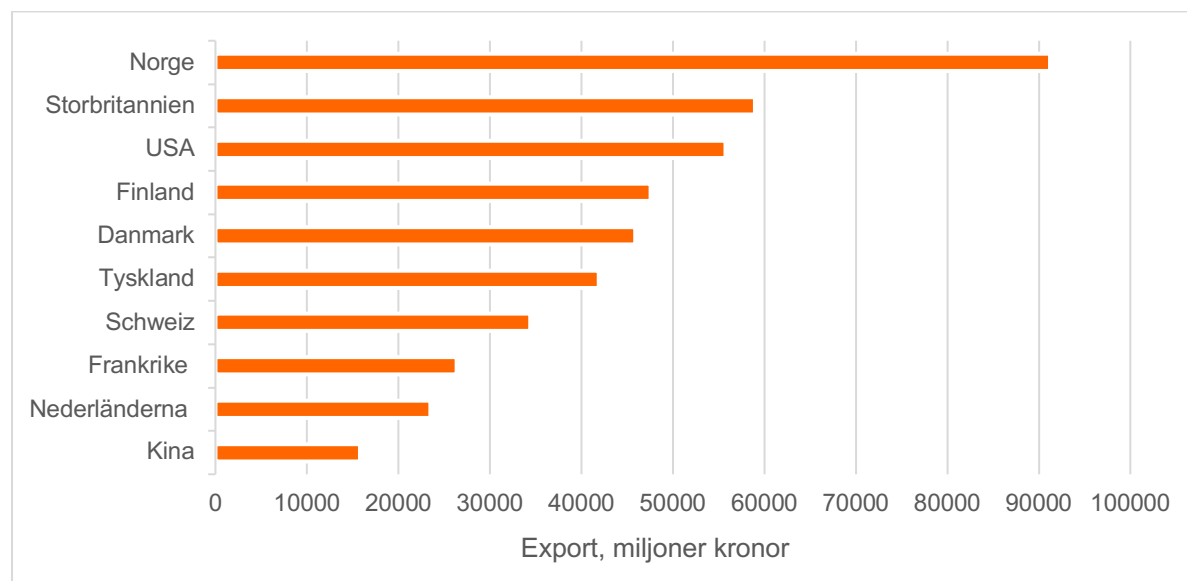
Den kontopost som har näst högst tjänstehandelsbalans är "Avgifter för användning av immateriella rättigheter". Handeln med immateriella rättigheter är inte kopplad till en specifik tjänstebransch, snarare finns en stark koppling till industrins tjänsteexport eftersom en stor del av exporten av

immateriella rättigheter består av betalningar från utlandet för nyttjande av svenska patenträttigheter.

Det finns en risk för att de senaste årens nedgång i exporten av datatjänster och av avgifter för nyttjande av immateriella rättigheter kommer förstärkas ytterligare framöver till följd av Storbritanniens väntade utträde ur EU. En stor del av svensk tjänsteexport går till Storbritannien och det gäller särskilt datatjänster och avgifter för nyttjande av immateriella rättigheter.

Diagram 4. Största mottagarländerna av svensk tjänsteexport 2017.

Källa: SCB.

Tabellen ovan visar de tio största mottagarländerna av svensk tjänsteexport. Där framgår att svenska företag exporterar tjänster framförallt till länder i Norden och Europa, men att USA och Kina är två stora importörer av svenskt know-how. Att Storbritannien är den näst största importören av tjänster från Sverige innebär att det finns en betydande risk för att Brexit kan leda till en betydande dämpning av den svenska tjänsteexporten. När Storbritannien lämnar EU finns en risk för ökade handelshinder och transaktionskostnader som försvårar svensk tjänsteexport dit.

Enligt Kommerskollegium understödde svensk export av affärstjänster till Storbritannien 9 000 jobb i Sverige år 2014, och nästan 30 procent av Sveriges totala tjänsteexport till Storbritannien utgjordes av affärstjänster samma år. Begreppet affärstjänster motsvarar det begrepp vi använder i denna rapport, KIBS-tjänster.

Kommerskollegium bedömer också att den potentiellt sett största risken för tjänstehandeln vid en hård Brexit är att det uppstår problem med personrörligheten, om Storbritannien inför restriktiva regler för arbetskraftsinvandring även för EU-länder. Men också genom regleringar av yrkeskvalifikationer som krävs för att jobba inom olika yrken i Storbritannien.¹⁰

Sysselsättningen och kompetensförsörjningen

De kunskapsintensiva tjänsteföretagen är en viktig jobbmotor och står för en stor del av de nya jobb som växer fram i Sverige. Mellan 1993–2017 har det skapats ca 400 000 nya jobb inom kunskapsintensiva företagstjänster, KIBS (Knowledge Intensive Business Services¹¹). Det har mer än väl kompenserat för den minskade sysselsättningen i tillverkningsindustrin.

Tabell 3. Sysselsättningsförändringar 1993–2017.

Källa: SCB.

Privat sektor

Jordbruk	5 715
Tillverkning	-142 843
Energi, vatten	10 731
Byggindustri	132 741
Handel, transport, magasinering, kommunikation	208 389
Hotell, restaurang, resor, personliga och kulturella tjänster	217 116
Finansiella tjänster och försäkringar	9 747
Fastighetsverksamhet	2 003
Kunskapsintensiva företagstjänster, KIBS	391 789
<i>Summa</i>	<i>835 388</i>

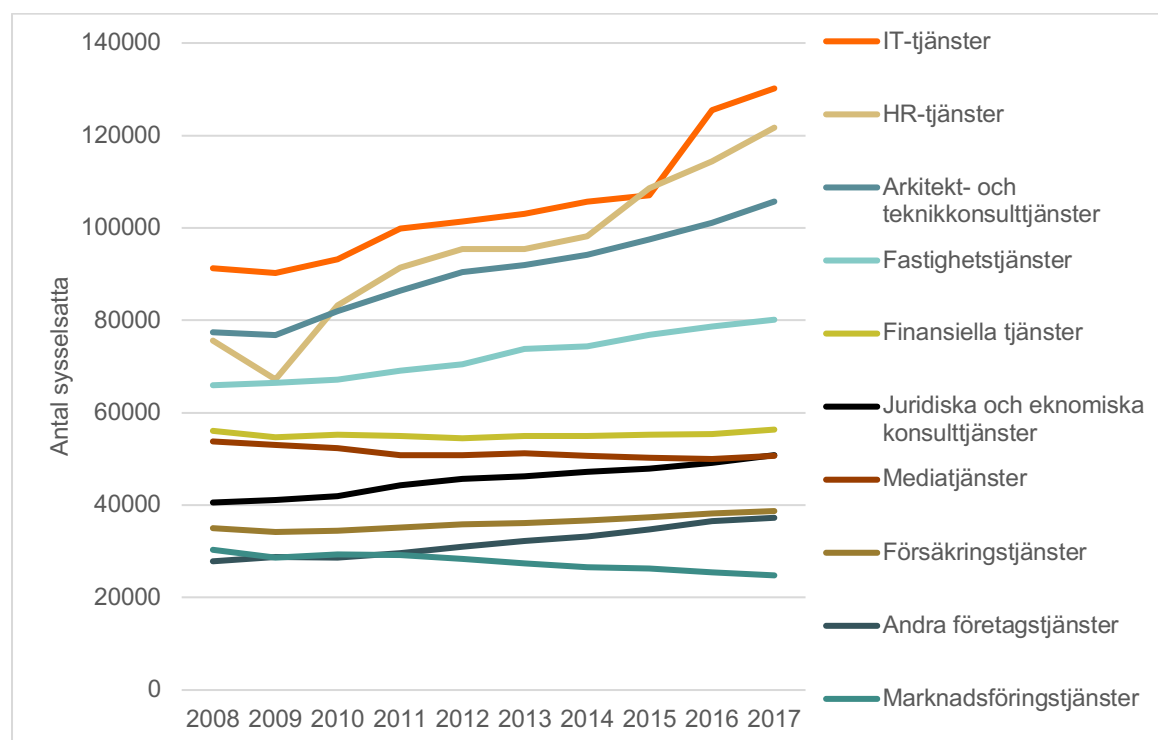
Offentlig sektor

Myndigheter	19 228
Utbildning och forskning	259 694
Hälso- och sjukvård	16 071
<i>Summa</i>	<i>294 993</i>

Tabellen ovan redovisar sysselsättningsförändringarna i Sverige under perioden 1993–2017. Jobben har ökat i privat och offentlig tjänstesektor, och minskat i industrin. Den sektor som vuxit mest är de privata kunskapsintensiva företagstjänsterna, KIBS.

Nedanstående diagram redogör mer detaljerat för sysselsättningsutvecklingen inom den privata KIS-sektorn. Där framgår att de branscher där sysselsättningen ökat mest är IT-tjänster, HR-tjänster (rekrytering, bemanning mm) och arkitekt- och teknikonsulttjänster. Sysselsättningen har även ökat starkt inom fastighetstjänster och juridiska och ekonomiska konsulttjänster. Det är inom KIBS, de kunskapsintensiva företagstjänsterna, som sysselsättningen har ökat mest.

Diagram 5. Sysselsättning i den privata KIS-sektorn 2008 - 2017.
Källa: SCB.

Med HR-tjänster avses tjänster inom rekrytering, bemanning, arbetsförmedling och andra personalrelaterade tjänster.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de kunskapsintensiva företagstjänsterna, KIBS, står för ett betydande bidrag till innovationsverksamheten, forskningen och nettoexporten. KIBS är en viktig spjutspets för Sverige, och ger ett mycket viktigt bidrag till ett växande ekonomiskt välstånd.

Att vara en snabbt växande sektor medför också särskilda utmaningar. En stor sådan är kompetensförsörjningen, eftersom rekryteringsbehoven är stora uppstår lätt också betydande rekryteringsproblem. Andra utmaningar är bland annat en växande internationell konkurrens från andra länder, KIBS sektorn är långt ifrån en skyddad hemmamarknad.

Frågan är hur länge den omfattande och starka jobbtillväxt som de kunskapsintensiva tjänsterna skapat under de senaste decennierna kan fortsätta. En grundläggande förutsättning är att arbetsgivarna i dessa branscher hittar lämplig arbetskraft att rekrytera. Medarbetarna är de kunskapsintensiva företagens utan jämförelse viktigaste produktionsresurs, vilket innebär att deras tillväxtförmåga står och faller med kompetensförsörjningen.

I kommande kapitel studerar vi närmare hur den svenska KIBS-sektorn står sig i den internationella konkurrensen, och hur konkurrenskraften hänger samman med kompetensförsörjningen och andra näringsvillkor.

De kunskapsintensiva tjänsteföretagens konkurrenskraft

Den globala handeln med kunskapsintensiva tjänster växer och konkurrensen mellan länderna hårdnar.

Det huvudsakliga sättet att mäta internationell konkurrenskraft är att studera skillnader i produktivitet och lönekostnader mellan länder. En sådan jämförelse görs längre fram i detta avsnitt. Till att börja med gör vi en jämförelse av vilka länder som har störst positivt nettobidrag från den internationella handeln med tjänster, relativt BNP. Detta mått ger en indikation på hur specialiserade olika länder är på produktion av KIBS-tjänster.

Tabell 4. Handelsbalans kunskapsintensiva tjänster i andel av BNP, 2017¹².

Plats	Land	Andel	Plats	Land	Andel
1	Irland	10,6	11	Belgien	0,7
2	Luxemburg	6,7	12	Portugal	0,6
3	Israel	5,6	13	Polen	0,6
4	Costa Rica	4,4	14	Kanada	0,6
5	Storbritannien	1,8	15	Grekland	0,5
6	Estland	1,6	16	Nederländerna	0,4
7	Lettland	0,9	17	Tjeckien	0,4
8	Spanien	0,7	18	Finland	0,3
9	Sverige	0,7	19	Litauen	0,3
10	Österrike	0,7	20	USA	0,2

Att Irland toppar listan beror till stor del på att man lyckats locka stora internationella kunskapsintensiva tjänsteföretag att etablera sina huvudkontor i landet, genom sänkt bolagsskatt. Dessutom är arbetskraftskostnaderna låga och regelverken på arbetsmarknaden är smidiga ur ett arbetsgivarperspektiv.

Även svenska kunskapsintensiva tjänsteföretag överväger att flytta sina huvudkontor till Irland, som exempelvis SAS¹³. På Irland är bolagsskatten 12,5 procent jämfört med 21,4 procent i Sverige¹⁴. Arbetsgivaravgiften i Sverige är 31,42 procent medan den på Irland är mellan 8,5 – 12 procent, på löntagarens inkomst. Dessutom har ett stort antal framförallt amerikanska och brittiska företag inom IT, handel, läkemedel mfl branscher, haft möjlighet att dra fördel av särskilda ”kryphål” i den irländska skattelagstiftningen, som bland annat möjliggjort för vissa företag att nästan helt slippa betala bolagsskatt¹⁵.

Tabell 4 ovan visar vidare att Sverige har en ganska så stark specialisering mot kunskapsintensiva företagstjänster jämfört med många andra länder, med nionde plats på listan. De kunskapsintensiva företagstjänsterna levererar ett positivt handelsnetto som motsvarar 0,7 procent av Sveriges BNP.

Den export som framförallt drar upp de kunskapsintensiva tjänsternas positiva handelsbalans är datatjänsterna. Där motsvarade handelsnettot 1,4 procent av Sveriges BNP år 2016, vilket ger Sverige en fjärdeplacering internationellt sett. Se tabell 5.

Tabell 5. Handelsbalans datatjänster i andel av BNP, 2016. Källa: International Trade Centre.

Plats	Land	Andel	Plats	Land	Andel
1	Irland	19,0	11	Österrike	0,3
2	Israel	2,6	12	Belgien	0,3
3	Finland	1,8	13	Ungern	0,2
4	Sverige	1,4	14	Polen	0,2
5	Costa Rica	1,2	15	Litauen	0,2
6	Island	0,5	16	Storbritannien	0,1
7	Nederländerna	0,5	17	Kanada	0,1
8	Lettland	0,4	18	Tyskland	0,1
9	Estland	0,4	19	Grekland	0,1
10	Tjeckien	0,4	20	Portugal	0,1

Återigen tar Irland förstaplatsen med ett väldigt stort positivt handelsnetto för datatjänster motsvarande 19 procent av landets BNP. En naturlig följd av att IT-jättar som Google, Apple, HP, IBM, Facebook, LinkedIn, Twitter har etablerat sina europeiska huvudkontor i landet.

Ökad konkurrens från Central- och Östeuropa.

De svenska KIBS-företagen utmanas av länder i Central- och Östeuropa som upplever en investerings- och etableringsboom av internationella kunskapsintensiva tjänsteföretag, som lockas av det låga löneläget och den växande tillgången på exempelvis IT-specialister. Mellan 2008 och 2015 ökade sysselsättningen inom KIBS med 155 procent i Central- och Östeuropa, en betydligt snabbare tillväxt än i exempelvis Indien. IT-tjänster och finansiella tjänster är de branscher som vuxit mest inom KIBS i Central- och Östeuropa.¹⁶ Utvecklingen har också inneburit att det anställts ca 335 000 fler i högkvalificerade jobb i dessa länder under perioden 2000–2015. Varje år examineras ca 410 000 högskolestudenter från lärosäten i regionen. Den genomsnittliga timlönen är samtidigt ungefär en femtedel av Sveriges.¹⁷

Länderna i öst konkurrerar också genom förmånliga skatteincitament. En vanlig typ av incitament är att företag som etablerar sig får kompensation för antalet jobb de skapar (ca 70 000 – 100 000 kronor per jobb, om ett minimikrav på antalet jobb möts), skatteavdrag för kompetensutveckling av personalen (25 procent för stora företag, 35 procent för medelstora och 45 procent för små företag), frihet från bolagsskatt (i exempelvis tio år efter etablering), generösa FoU-avdrag med mera.¹⁸

Sveriges möjligheter att konkurrera med bland annat länderna i Central- och Östeuropa bestäms i grund och botten av enhetsarbetskostnadernas utveckling i Sverige. Enhetsarbetskostnaden avser kostnaden för varje producerad ”enhet”, och bestäms genom att ta kostnaden för löner och förmåner minus produktivitetens utvecklingen. Om kostnaderna för löner och förmåner stiger relativt omvärlden så sjunker konkurrenskraften, men om samtidigt även produktiviteten stiger så bevaras konkurrenskraften genom att enhetsarbetskostnaden hålls stabil.

Kompetensbristen inom kunskapsintensiva tjänster riskerar i förlängningen leda till problem med löneinflation som urholkar den internationella konkurrenskraften inom KIBS. Tabell 6 nedan visar den indexerade löneutvecklingen för några av de kunskapsintensiva tjänstebranscherna.

Tabell 6. Löneutveckling kunskapsintensiva privata tjänster, 2008–2017.

Källa: SCB¹⁹.

	Genomsnittlig löneutveckling per år 2008–2018	Genomsnittlig löneutveckling per år 2008–2013	Genomsnittlig löneutveckling per år 2014–2018
IT-tjänster	3,0	2,3	4,1
Finans- och försäkringstjänster	3,3	3,9	2,8
Fastighetstjänster	3,1	3,4	2,2
Konsulttjänster	2,4	2,3	2,4
Hela näringslivet	2,9	2,8	2,9

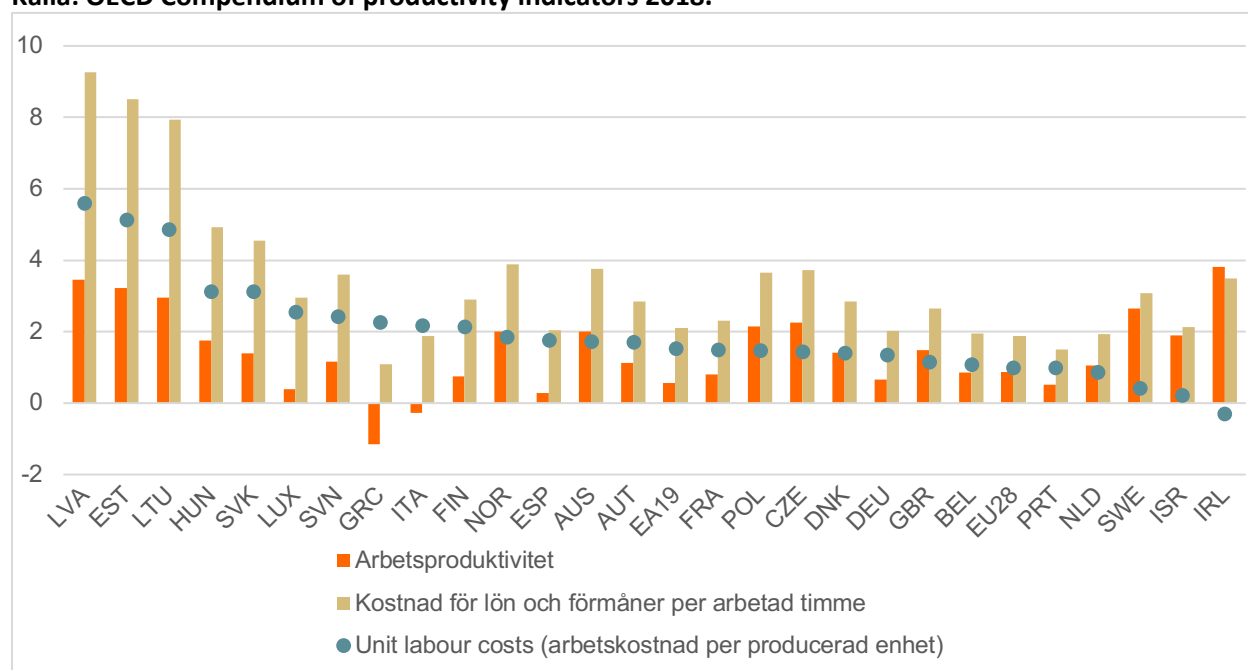
Tabellen ovan indikerar att löneutvecklingen i några av de kunskapsintensiva tjänstebranscherna har varit högre än genomsnittet i näringslivet under perioden 2008–2018, med undantag för konsulttjänsterna. Löneutvecklingstakten visar samtidigt tecken på att öka mot slutet av perioden.

Att kompetensbristen leder till stigande löneutveckling behöver inte vara ett akut hot mot den internationella konkurrenskraften i dessa branscher. En viktig komponent att ta hänsyn till är också produktivitetsutvecklingen. Snabbt stigande löner kan hanteras väl av företagen om även produktiviteten stiger i motsvarande takt, då blir enhetsarbetskostnaden (unit labour costs, arbetskostnad per producerad enhet) oförändrad.

I diagram 6 nedan ges en sammanvägd bild av löner och produktivitet i den privata tjänstesektorn, i Sverige och 25 andra EU-länder. Diagrammet visar att den svenska tjänstesektorn har haft en relativt låg höjning av arbetskostnaden per producerad enhet, i internationell jämförelse, under perioden 2001–2016.

Diagram 6. Produktivitet och löner, privata tjänster (ex. fastighetstjänster) 2001–2016.

Källa: OECD Compendium of productivity indicators 2018.

Att enhetsarbetskostnaden (unit labour cost) stigit endast marginellt i Sverige, och betydligt lägre än i de flesta andra EU-länder, är en god indikation på att den svenska tjänstesektorns konkurrenskraft utvecklats väl under perioden 2001–2016.

Generellt sett har lönerna ökat mer än produktiviteten i de olika EU-ländernas tjänstesektorer. På sikt kan det urholka tjänsteföretagens ekonomiska bärkraft, eller leda till ökad inflation. Det är framförallt de östeuropeiska länderna som kännetecknas av stora gap mellan produktivitets- och löneutvecklingen, med mycket höga löneökningar under relativt produktivitetsoökningarna. Detta kan i sin tur förklaras av att lönerna i dessa länder fortfarande ligger på relativt låga nivåer jämfört med länder i norra och västra Europa. År 2017 var den genomsnittliga timlönen i Litauen ungefär 16 procent av den genomsnittliga timlönen i Sverige²⁰.

De relativt snabbt stigande lönerna i de östeuropeiska länderna beror förmodligen på den så kallade upphinnareffekten, som i korthet innebär att länder med lägre löner attraherar investeringar och företagsetableringar vilket i sin tur leder till en relativt snabb ekonomisk utveckling. De forna öststatsländerna i Central- och Östeuropa har haft en snabb tillväxt av jobb och sysselsättning de senaste decennierna, bland annat till följd av en ökad etablering av utländska företag som verkar inom KIBS.

Det är också viktigt att känna till att när enhetsarbetskostnader i olika länder jämförs är det vanligt att göra detta genom att räkna om dem till en gemensam valuta. Därmed påverkar också kronans växelkurs Sveriges relativa kostnadsutveckling. Enligt Medlingsinstitutet har den svenska kronans svaga utveckling varit en starkt bidragande faktor till att den relativa enhetsarbetskostnaden minskat för Sverige i internationell jämförelse mellan 2013–2017²¹.

I nedanstående två tabeller, 7 och 8, görs en jämförelse av produktivitetsutvecklingen i tre branschgrupper inom de kunskapsintensiva företagstjänsterna, med löneutvecklingen.

Tabell 7. Löne- och produktivitetsutveckling i genomsnitt per år under 2010–2016.

Källa: OECD och SCB.

	Löneutveckling	Produktivitetsutveckling
Ekonomiska, juridiska, vetenskapliga och tekniska tjänster mm	2,7	2,0
Tjänster inom information och kommunikation, datatjänster	2,9	6,9
Finans- och försäkringstjänster	3,3	4,6

Tabell 7 ovan indikerar att produktiviteten höjts snabbare än lönerna inom IT-tjänster samt Finans- och försäkringstjänster. Däremot har lönerna stigit snabbare än produktiviteten inom ekonomiska, juridiska, vetenskapliga och tekniska tjänster. Det är oroande eftersom det innebär att enhetsarbetskostnaderna stigit för dessa företag.

Produktivitetsutvecklingen är därmed en avgörande faktor för KIBS-företagens internationella konkurrenskraft, och det är absolut nödvändigt att produktivitetsutvecklingen även fortsättningsvis är god relativt utvecklingen av lönekostnaderna, så att enhetsarbetskostnaderna inte blir allt för höga.

Tabell 8. Produktivitetsutvecklingen i tre KIBS-branschgrupper, 2010–2016.

Källa: OECD.

Ekonomiska, juridiska, vetenskapliga och tekniska tjänster		Tjänster inom information och kommunikation, datatjänster		Finans- och försäkringstjänster	
Israel	9,67	Irland	9,46	Costa Rica	8,95
Irland	8,28	Sverige	6,95	Polen	5,07
Costa Rica	4,08	Luxemburg	5,69	Irland	4,91
Polen	2,75	Danmark	5,52	Korea	4,81
Slovakien	2,38	Polen	4,21	Japan	4,64
Nya Zeeland	2,13	Israel	3,85	Sverige	4,61
Sverige	2,02	Finland	3,52	Norge	3,97
Tjeckien	1,87	Tyskland	3,45	Tjeckien	3,16
Spanien	1,83	Tjeckien	2,74	Australien	3,08
Storbritannien	1,55	Australien	2,61	Litauen	2,98
Luxemburg	1,45	Costa Rica	2,39	Lettland	2,28
Estland	1,39	Frankrike	2,33	Kanada	2,24
USA	1,24	USA	2,23	Nya Zeeland	2,19
Nederländerna	0,87	Belgien	2,16	Tyskland	1,75
Slovenien	0,81	Spanien	1,92	Belgien	1,51
Kanada	0,80	Norge	1,72	Slovakien	1,24
Litauen	0,53	Sydkorea	1,52	Schweiz	1,02
Australien	0,40	Nya Zeeland	1,31	Slovenien	0,94
Sydkorea	0,38	Japan	0,70	Frankrike	0,78
Österrike	0,25	Spanien	1,92	Italien	0,50

Tabell 8 ovan redovisar produktivitetsutvecklingen i tre branschaggregat inom KIBS, i jämförelse med 18 andra länder, både europeiska och icke europeiska.

Till att börja med kan man konstatera att produktivitetsutvecklingen hos de svenska kunskapsintensiva tjänsterna har stått sig väl i internationell jämförelse under perioden 2010–2016. Produktivitetsutvecklingen är en av de viktigaste källorna till internationell konkurrenskraft, och därför är det mycket positivt att de svenska kunskapsintensiva tjänstebanscher har haft en relativt hög produktivitetsutveckling.

Sammanfattningsvis ser den svenska KIBS-sektorn ut att ha en förhållandevis god utveckling av den internationella konkurrenskraften, både på en nominell nivå och särskilt om man även tar hänsyn till den svaga kronan som ytterligare stärkt konkurrenskraften. Än så länge har de snabbt stigande lönerna kunnat absorberas av företagen, men frågan är hur länge denna möjlighet finns kvar. Löneutvecklingen ser ut att accelerera, samtidigt som produktivitetsutvecklingen är lägre nu än före finanskrisen²².

Växande problem med kompetensbrist skapar tillväxthinder

Framöver ser kompetensbristen ut att bli ett fortsatt stort och stigande hinder för tillväxten och en utmaning för konkurrenskraften inom Sveriges KIBS-sektor. Under de senare åren har rekryteringsproblemen och kompetensbristen ökat hos de kunskapsintensiva tjänsteföretagen. Till exempel tog IT&Telekomföretagen fram en rapport år 2017 med slutsatsen att IT-branschen kommer ha ett växande underskott på upp till 70 000 IT-specialister av olika slag fram till år 2022. Motsvarande problematik gäller för ingenjörer. Enligt SCB's undersökning Trender och Prognoser kommer efterfrågan på eftergymnasialt utbildade ingenjörer och arkitekter öka med 70 000 personer mellan år 2015 och år 2035. Redan år 2018 fanns ett underskott på 7000 medarbetare hos Innovationsföretagens medlemmar, enligt en konjunkturundersökning²³.

Nedanstående tabell ger ytterligare en skarp indikation på att kompetensbristen är en svår utmaning för företagen inom kunskapsintensiva företagstjänster, KIBS.

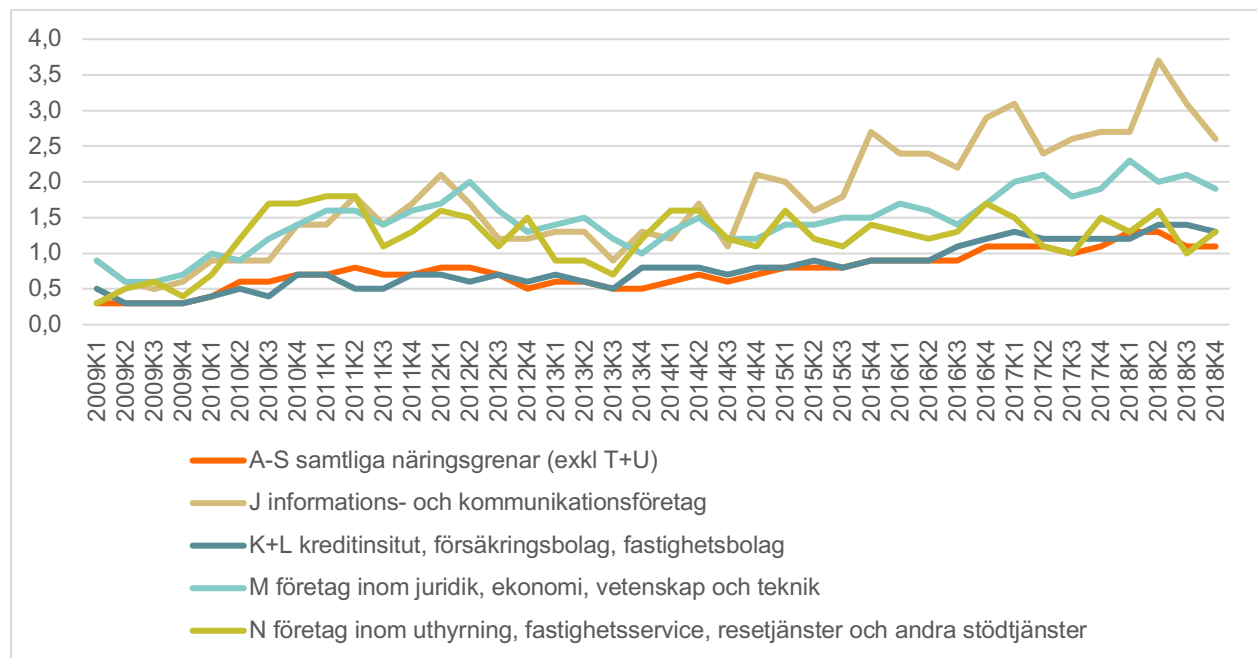
Tabell 9. Bristindex för de vanligaste yrkena inom KIBS²⁴. Källa: Arbetsförmedlingen.

Systemanalytiker och IT-arkitekter	4,77	Mycket liten konkurrens
Mjukvaru- och systemutvecklare	4,76	Mycket liten konkurrens
Civilingenjörsyrken inom bygg och anläggning	4,71	Mycket liten konkurrens
Civilingenjörsyrken inom maskinteknik	4,68	Mycket liten konkurrens
Ingenjörer och tekniker inom bygg och anläggning	4,66	Mycket liten konkurrens
Civilingenjörsyrken inom elektroteknik	4,66	Mycket liten konkurrens
Ingenjörer och tekniker inom elektroteknik	4,49	Mycket liten konkurrens
Ingenjörer och tekniker inom maskinteknik	4,49	Mycket liten konkurrens
Systemtestare och testledare	4,47	Mycket liten konkurrens

Det högsta värdet för bristtalen är 5, vilket kan översättas till mycket hög brist eller mycket liten konkurrens om jobben. Av tabellen ovan framgår att det råder stort underskott på arbetsmarknaden inom flera av de viktigaste yrkeskategorierna inom de kunskapsintensiva företagstjänsterna med inriktning mot IT, teknikutveckling och innovationer.

Nedanstående diagram visar utvecklingen av vakansgraden (andelen lediga platser som kan tillsättas omedelbart i andel av totalt sysselsatta i branschen) mellan kvartal 1 2009 och kvartal 4 2018.

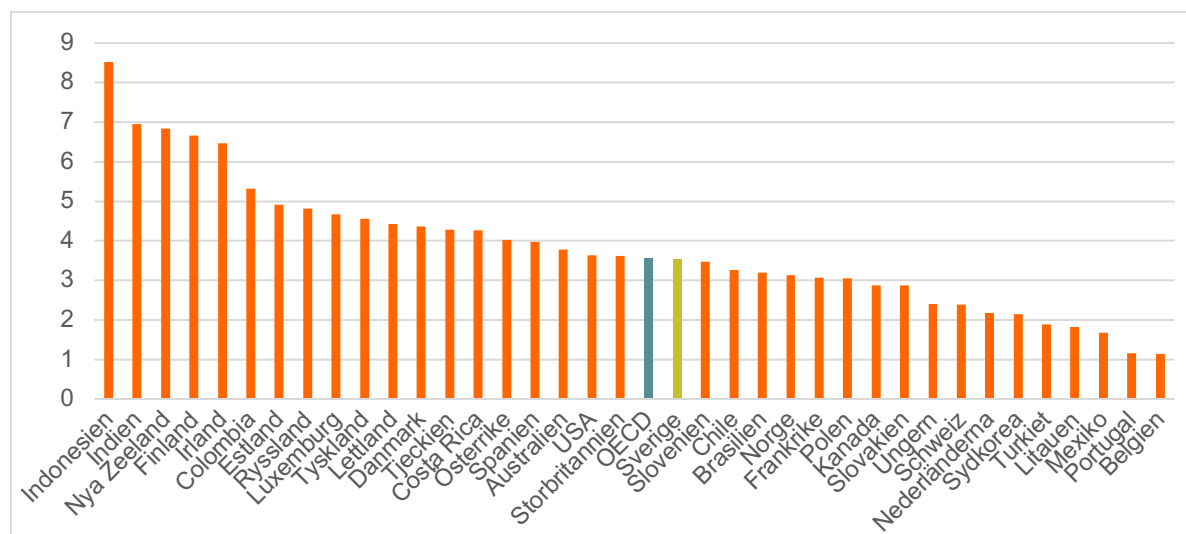
Diagram 7. Vakansgrad i näringslivet totalt samt inom KIBS. Källa: SCB.

Vakansgraden har stigit i hela näringslivet, men i betydligt högre grad inom informations- och kommunikationsföretag (branschgrupp J enligt SCB's näringsgrensindelning) och för företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (branschgrupp M). De kunskapsintensiva företagstjänsterna är generellt hårt drabbade av växande rekryteringsproblem, antalet kvarstående lediga platser som kan tillsättas omedelbart växer stadigt.

En bidragande orsak till att bristen är hög på exempelvis IT-specialister är att det utbildas relativt få IT-specialister i Sverige. Nedanstående tabell visar att Sverige ligger under OECD-genomsnittet för antalet nyexaminerade studenter som läst IT-utbildningar i förhållande till den totala gruppen nyexaminerade studenter, år 2015.

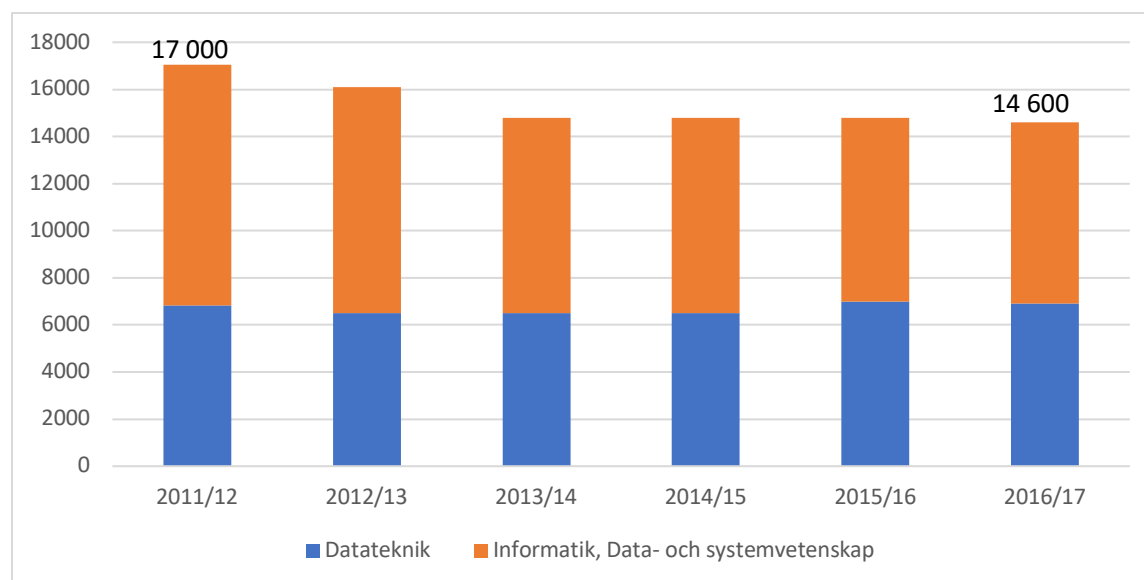
Diagram 8. IT-studenter andel av totalt antal nytexaminerade högskolestudenter, 2015. Källa: OECD, Digital Economy Outlook, 2017.

Bristen på IT-specialister i Sverige förvärras dessutom av att allt färre tjejer söker sig till utbildningar inom Datateknik samt Informatik/Data- och systemvetenskap.

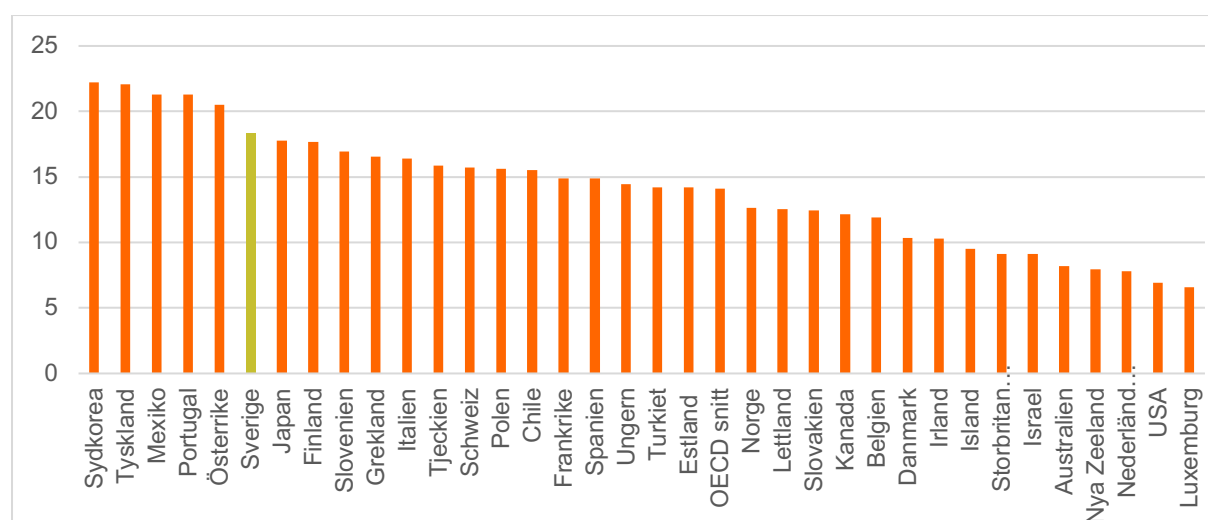
Under läsåret 2011/12 var det ungefär 17 000 kvinnliga studenter som läste utbildningar med data- och IT-inriktning på svenska lärosäten, men läsåret 2016/17 hade antalet kvinnliga studenter minskat till 14 600. Se diagram 9 nedan.

Diagram 9. Antalet kvinnliga studenter inom datateknik och informatik.
Källa: UKÄ, UF 20 SM.

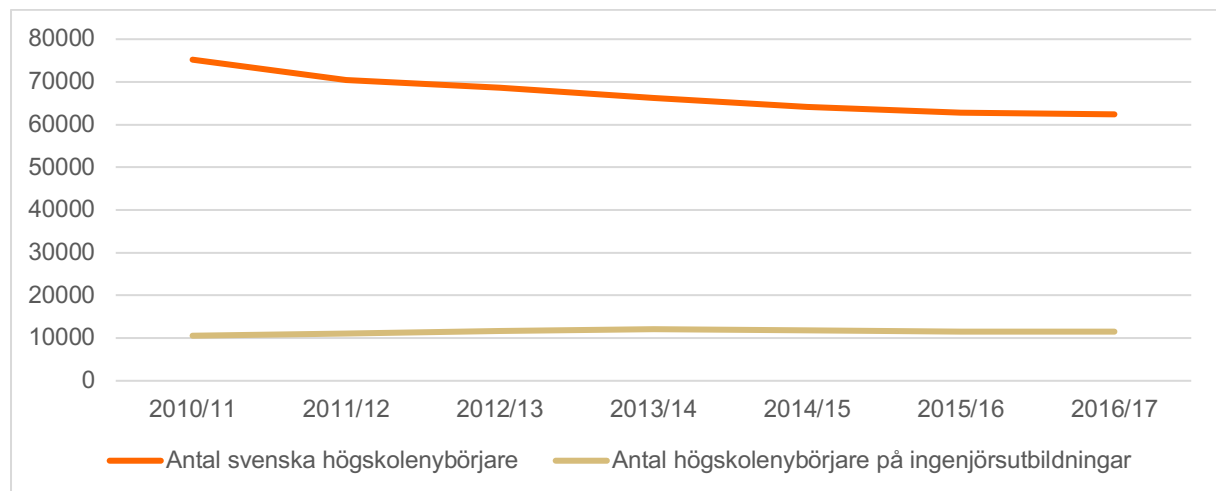
I internationell jämförelse ligger Sverige bättre till vad gäller andelen studenter som läser teknik- och ingenjörsvetenskapliga ämnen, än vad gäller andelen studenter som läser IT. Se diagram 10 nedan.

Diagram 10. Andel studenter som läser ingenjörsutbildningar, av totalt antal högskolestudenter 2016. Källa: OECD, Education at a glance 2018.

Den relativt höga andelen studenter som läser ingenjörsutbildningar i Sverige är samtidigt delvis en statistisk chimär, som uppkommit beroende på att det totala antalet högskolestudenter minskat samtidigt som antalet studenter som läser ingenjörsutbildningar legat kvar på en stabil nivå. Se diagram 11.

Diagram 11. Antal högskolenybörjare totalt och på ingenjörsutbildningar.

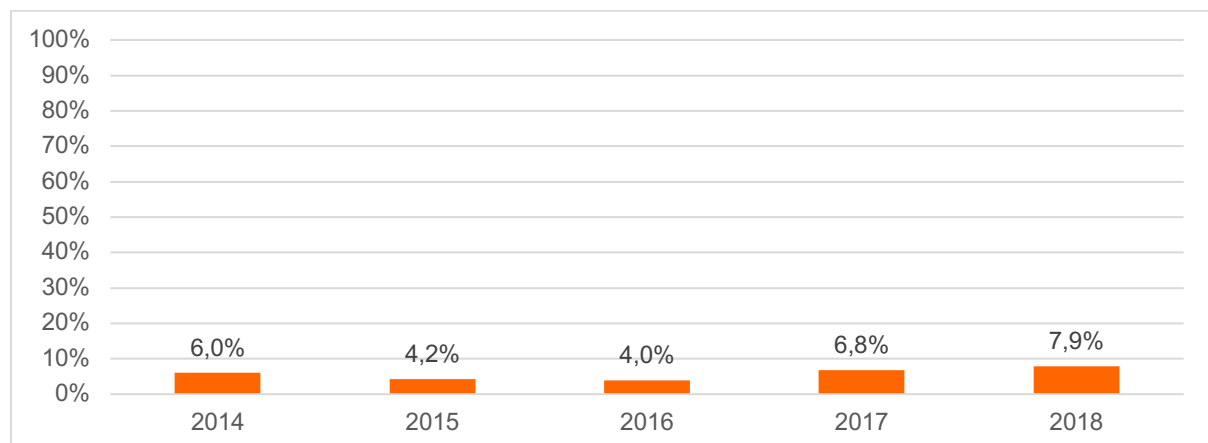
Om inte det totala antalet högskolenybörjare hade minskat så hade Sverige legat kvar på Ungerns nivå i diagram 10, med ca 14,5 procent studenter som läser ingenjörsutbildningar.

Ytterligare ett bekymmer är att få inresande studenter från tredje land (utanför EU) stannar i Sverige efter studierna. Det är annars en grupp där en hög andel av studenterna, ca 32 procent, väljer program med inriktning mot teknik och tillverkning. Därmed skulle denna kategori studenter kunna vara ett potentiellt sett viktigt bidrag till kompetensförsörjningen av ingenjörer för näringslivet.

Men ett stort bekymmer är att väldigt få inresande studenter från tredje land stannar och jobbar i Sverige efter studierna, se diagram 12 nedan.

Diagram 12. Andel arbetstillstånd för studenter från länder utanför EU²⁵.

Källa: Migrationsverket.

Endast ungefär 8 procent av de som tidigare fått uppehållstillstånd för studier fick sedan uppehållstillstånd för arbete (vilket är ett krav för arbete i Sverige för denna grupp) år 2018. Det innebär att Sverige går miste om en lång rad värdefulla studenter, som inte kommer det svenska näringslivet till del. Några orsaker till att få studenter stannar är att svenska lärosäten i låg grad arbetar med att förbereda dem för den svenska arbetsmarknaden, genom kurser i svenska och genom att erbjuda praktikplatser och karriärrådgivning med mera²⁶.

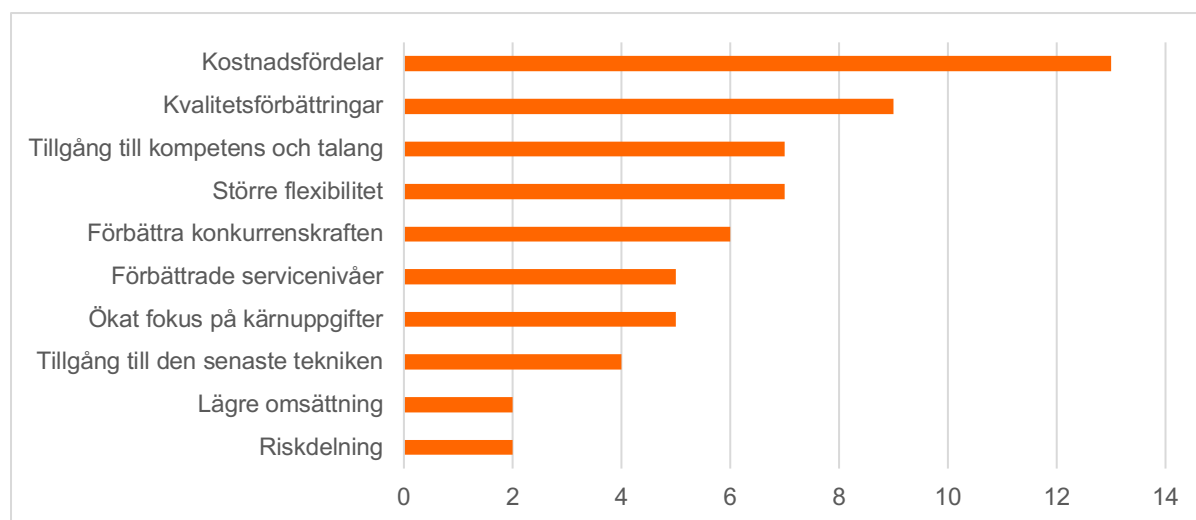
Kompetensbrist ger risk för utflyttning av verksamhet

Almega genomförde under hösten 2017 intervjuer av företagsledare från exporterande kunskapsintensiva medlemsföretag för att ta reda på hur kompetensbristen påverkar deras konkurrenskraft och tillväxtförmåga. En slutsats i undersökningen var att de kunskapsintensiva tjänsteföretagen är klämda mellan en tilltagande internationell konkurrens om marknadsandelar, som bland annat yttrar sig i en stark priskonkurrens, och svårigheterna att hitta den spetskompetens man behöver för att tillmötesgå kundernas krav²⁷.

Fackförbundet Unionen tog år 2016 fram rapporten "Jobbflytt över gränserna – på gott och ont" för att belysa globaliseringens konsekvenser för arbetsmarknaden. En slutsats i rapporten var att risken är stor för utflyttning av jobb från svenska tjänsteföretag och -verksamheter, exempelvis forskning och utveckling, IT, ekonomi- och personaladministration. I rapporten framkommer också att den viktigaste faktorn vid beslut om flytt av exempelvis FoU-verksamhet utomlands vanligen är tillgången på personal med rätt kompetens.

I en forskningsöversikt som sammanställts av myndigheten Tillväxtanalys redovisades en samlad bild av vad forskningen kommit fram till är de viktigaste drivkrafterna för utflyttning av verksamhet, se diagram 13.

Diagram 13. Drivkrafter för offshoring som nämns i akademiska artiklar, antal artiklar.²⁸

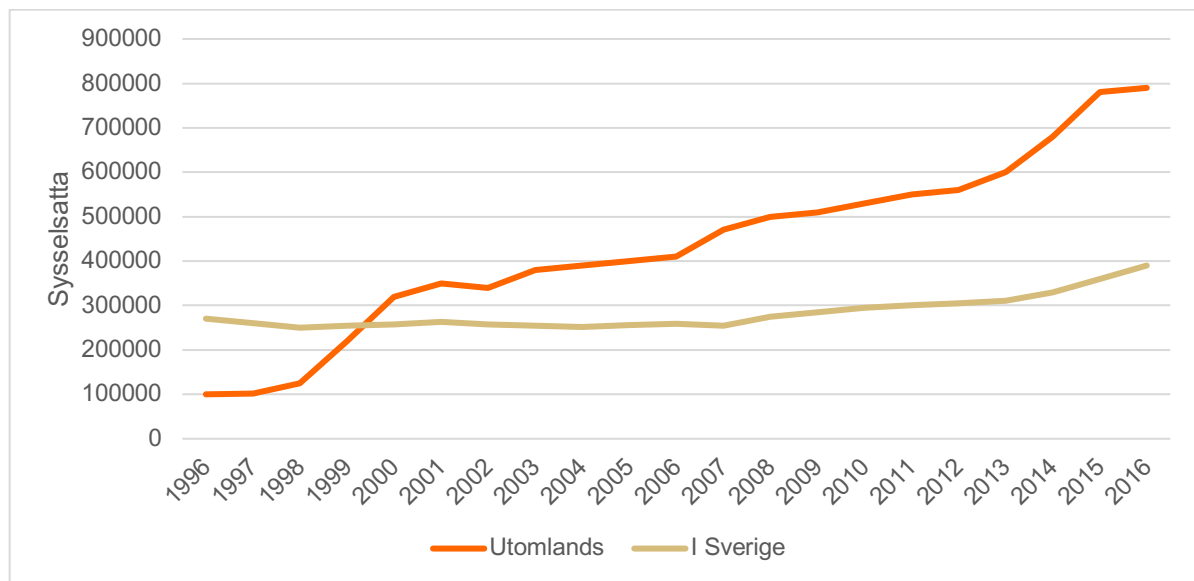
Effekten av ett bristande företagsklimat för kunskapsintensiva verksamheter kan bli att dessa flyttar ut till länder med bättre förutsättningar för kunskapsintensiv varu- och tjänsteproduktion.

Tillväxtanalys granskade i en rapport 2014 vilka de främsta faktorerna är som avgör ett beslut om flytt av verksamhet till ett annat land, och kom fram till att det bland annat är graden av skydd för intellektuella äganderätter och landets relativa tillgång på kvalificerad arbetskraft som är av stor betydelse²⁹.

Det är ett faktum redan idag att den huvudsakliga jobbtillväxten hos koncerner i den svenska tjänstesektorn sker hos utländska filialer och inte i Sverige. Se diagram 14 nedan.

Diagram 14. Sysselsättningsutveckling i svenska tjänstekoncerner, i Sverige och utomlands.

Källa: Tillväxtanalys

Diagrammet indikerar att det pågår outsourcing och offshoring av tjänsteproduktion.

Särskilt gäller detta kunskapsintensiva tjänsteföretag, och många gånger så kallade born globals.

Konkurrensen är knivskarp mellan olika länder om att ha de bästa näringsvillkoren för att locka till sig de snabbväxande företagen.

Enligt OECD Skills Outlook 2017 är arbetskraftens kunskaper och kompetenser en avgörande faktor för länders konkurrenskraft och specialiseringsfördelar i de globala värdekedjorna. Några slutsatser i rapporten är att:

- Kompetenshöjande investeringar som underlättar medverkan i globala värdekedjor, ger länder möjlighet till starkare produktivitet utveckling. De länder som ökat sin medverkan i globala värdekedjor mest mellan 1995 och 2011 har haft högre årlig tillväxt av arbetsproduktiviteten i näringslivet i storleken 0,8–2,2 procentenheter, beroende på vilken bransch det handlar om.
- För att växa globalt behöver näringslivet arbetskraft som både har goda kognitiva förmågor (till exempel problemlösningsförmåga) och förmåga att leda, kommunicera och lära sig nya uppgifter.
- För att specialisera sig i de mest teknologiskt avancerade näringsgrenarna krävs en matchande mix av kunskaper, färdigheter och förmågor hos arbetskraften. Enligt OECD kan länder som har en väl matchande kompetensmix öka sin specialisering mot högteknologiska industrier med i genomsnitt 8 procent.
- Länder kan minska risken för anställda att bli av med jobbet på grund av offshoring genom att investera i arbetskraftens kompetens. Kompetensutveckling möjliggör utveckling i yrket, på arbetsplatsen, byte av arbetsgivare och yrkesväxling.

Tre centrala faktorer styr företagens lokaliseringsbeslut. Den ena är tillgången till kvalificerad arbetskraft, eftersom de kunskapsintensiva tjänsteföretagen bygger sin konkurrenskraft och tillväxtförmåga på möjligheten att rekrytera nya experter och specialister av olika slag. Den andra faktorn är låga arbetskraftskostnader och smidiga regelverk på arbetsmarknaden, vilket är viktigt eftersom konkurrensen från låglöneländerna hårdnar. Den tredje faktorn är ett gynnsamt skatteklimat med lägre arbetsbeskattning och en låg bolagsskatt, betydelsen av denna faktor har bland annat Irland visat på genom att sänka bolagsskatten kraftigt och därigenom lyckats attrahera många stora kunskapsintensiva och högteknologiska företag att etablera sig.

Almeas förslag för att säkerställa tjänstesektorns värde- och jobbskapande

Förslag för ökad export och framgångsrik internationalisering

- Ökad öppenhet för internationell tjänstehandel behövs. För att det ska bli möjligt krävs bland annat smidiga regelverk för både arbetskraftens och företagens rörlighet. Spelplanen bör vara jämn och inte störas av statliga subventioner till enskilda företag och branscher i för stor utsträckning.
- Standardisering och översättning av exempelvis olika länders utbildningskrav för olika yrken och krav för etablering av verksamhet behövs.
- EU-politiken är viktig för att stärka sammanhållningen och det internationella utbytet inom unionen. EU bör avsätta ökade medel till gemensamma forsknings- och innovationsprogram, med inriktning mot bland annat den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Återstående handelshinder bör undanröjas för tjänstehandeln, internationell handel driver tillväxt och bör inte begränsas.

Förslag för förbättrad kompetensförsörjning

- Förbättra kompetensförsörjningen och stärk möjligheterna till kompetensutveckling av medarbetare och nyanställda. Utvecklingen mot en kunskapsbaserad ekonomi förutsätter regelbunden uppdatering av arbetskraftens kunskaper, färdigheter och förmågor. Utbildningssystemet bör vara väl dimensionerat för att möta de växande sektorernas kompetensbehov, för att undvika utlokalisering av företag. De kunskapsintensiva tjänsteföretagens vilja att växa bör stärkas genom att arbetstagarnas anställningsskydd utformas mer genom ökade möjligheter till kompetensutveckling och mindre genom stelbenta krav på anställningstid. Flexibla anställningsformer behövs också, det underlättar för arbetstagarna att röra sig på arbetsmarknaden.
- Främja det livslånga lärandet genom ekonomiska incitament - kompetensavdrag för företagsinvesteringar i medarbetarutbildningar.
- Fler utbildningsplatser vid universitet och högskolor med bättre matchning mot KIS-sektorns kompetensbehov.
- Attrahera fler tjejer till IT- och ingenjörsutbildningar genom att ge lärosätena tydliga rekryteringsmål för att attrahera fler tjejer, och genom att ge lärosätena möjlighet att höja sina takbelopp om de lyckas jämna ut den horisontella könsfördelningen mellan utbildningar.
- Säkerställ att regelverken för arbetskraftsinvandring stimulerar talangattraktion. Fokusera särskilt på att främja kompetensinvandring i bristyrken, som ett spår vid sidan av asylinvandringen. Dessutom måste arbetsgivare få en rimlig chans att korrigera felaktiga villkor vid beslut om återkallelse av arbetstillstånd.
- Inför en One-stop-shop-lösning för arbetskraftsinvandring. Detta enligt den nederländska modellen med Expat center, där myndigheter på nationell och lokal nivå kan samlas på en och samma plats för att erbjuda råd och stöd åt arbetsgivare och arbetstagare. Upplägget innebär ett ändrat grundfokus från kontroll till främjande, och en ökad flexibilitet för arbetstagare och arbetsgivare.
- Utveckla en nationell handlingsplan för ökad attraktionskraft till utländska studenter. Förläng tiden för utländska studenter att få stanna kvar efter examen till ett år för att söka jobb.
- Förbättrad matchning mellan arbetsgivares kompetensbehov och arbetssökande genom att reformera Arbetsförmedlingen i riktning mot ökad konkurrensutsättning och genom att i högre grad ge betalt efter resultat.

Innovations- och skattepolitik för höjd produktivitet och konkurrenskraft

- Stötta forskning, utveckling och innovation i KIBS-företag. Här finns några av de mest innovativa och nytänkande företagen, men deras kontaktytor mot forskarvärlden är i allmänhet små. Innovationspolitiska initiativ bör riktas till tjänstesektorn och tjänsteföretagen bör ges stärkta möjligheter att delta aktivt i olika forskningsprogram.
- Förnya redovisningen så att det blir möjligt att lyfta fler immateriella tillgångar som tillgångar i företagens balansräkningar. Det skulle synliggöra en större del av det stora värdeskapande som sker i tjänstesektor, men även i industrin, som på grund av dagens bokföringsregler inte får synliggöras i balansräkningen. Produktivitetsförbättringar inom företagstjänster beror ofta på investeringar i immateriella tillgångar, t.ex. utbildning, kundvård, varumärkesvård och organisationsförbättringar samt investeringar i mjukvara och informationsteknik.
- Generösare villkor för reducerad arbetsgivaravgift för FoU-anställda. Avdraget är särskilt attraktivt för små kunskapsintensiva tjänsteföretag som har svårt att få del av offentliga forskningsmedel. Genom att höja nivåerna skulle fler företag och även de medelstora företagen kunna tillåtas ta del av reduktionen³⁰. Utöka avdraget till 20 % och fördubbla maxbeloppet per företag/koncern till 460 000 kr
- Generösare villkor för expertskatt med särskild satsning för att attrahera just forskare och expertkompetens från utlandet enligt samma modell som Danmark. Sänk inkomstgränsen för expertskatt för forskare och expertkompetens till 60 000 kr, förläng perioden som expertskatten gäller, från 3 till 5 år och gör så att expertskatten även gäller för återvändande svenskar som varit utomlands i 10 år samt utländska medborgare som studerat i Sverige under 5 år före ansökan.
- Utöka möjlighet till personaloptioner genom att omfatta även medelstora företag 50–250 anställda, inte bara små, genom att låta möjligheten omfatta alla branscher (ta bort undantagen), och genom att öka omsättningstaket så att även större företag omfattas.
- Generell översyn av skattebaser och fördelning av skattetryck till förmån för minskad beskattning på arbetade timmar. Genom ett utvecklat skattesystem stimuleras kompetensinvesteringar och näringslivets konkurrenskraft och långsiktiga utvecklingsarbete.

Fotnoter

- 1 SCB, Fokus på näringsliv och arbetsmarknad hösten 2009.
- 2 Även förkortad CIS, en enkätundersökning som görs vartannat år på EU-nivå av Eurostat.
- 3 Frankelius, Per, Innovationsbegreppet och innovationsindikatorer, 2015, Linköpings universitet
- 4 KIBS i tabell 2 består av branscherna (enligt SNI 2007) 58-63, 68-70, 71, 73-75, 81-82, 84-99, vilket inte motsvarar definitionen av KIBS exakt. Ett mer precist statistikuttag var inte möjligt.
- 5 <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Svensk-tjansteexport-alltmer-global/>
- 6 Se vidare "Sveriges exportsektor växer med ökat tjänsteinnehåll", Almega och Industriarbetsgivarna, februari 2018.
- 7 KIBS utgör i diagrammet en sammanställning av handelsbalansen för tjänstehandelsgrupperna Datatjänster, Avgifter för användning av immateriella rättigheter, Finansiella tjänster, Arkitekt-, tekniska och vetenskapliga tjänster, Teletjänster, Juridiska tjänster, Bokföring och administrativa tjänster. Informationstjänster, Tekniska-, handelsrelaterade och övriga affärstjänster, Affärs-, och konsulttjänster, Marknadsföringstjänster och FOU tjänster.
- 8 SCB statistikdatabasen, Varuimport och varuexport efter produktgrupp SPIN2015, bortfallsjusterat 2017.
- 9 Frihandelsbestämmelser vid import och export, Tullverket.
- 10 Efter Brexit – analys av svenska intressen inför kommande förhandlingar, Kommerskollegium 2018.
- 11 Datakonsulter, IT-tjänster, juridiska, ekonomiska, tekniska och vetenskapliga konsulttjänster.
- 12 Källa: International Trade Centre. Som kunskapsintensiva tjänster räknas telekommunikations-, kommunikations- och informationstjänster samt andra affärstjänster (FoU, konsulttjänster, tekniska tjänster).
- 13 <https://www.svt.se/nyheter/ekonomi/darfor-vill-sas-till-irland>
- 14 Mellan 2013 och 2018 uppgick den till 22 procent i Sverige. 2019 sänktes den till 21,4 procent och 2021 blir bolagsskatten 20,6 procent.
- 15 <https://fora.ie/effective-tax-rate-ireland-3622827-Sep2017/>
- 16 Business services in central and eastern Europe, Association of Business Service Leaders (ABSL), 2015
- 17 Ibid.
- 18 Ibid.
- 19 SCB, Konjunkturlönestatistik privat sektor, månadslöner för tjänstemän.
- 20 Joyce, Patrick. Arbetskraftsinvandring till Sverige, behov och hinder. Fores, kommande rapport.
- ²¹ Ibid.
- 22 Tjänstesektorns produktivitet står starkt, Almega 2018
- 23 Investeringsignalen juni 2018, Innovationsföretagen
- 24 Indexet går från 1-5 där 5 betyder hög brist (mycket liten konkurrens om jobben) och 1 betyder överskott på arbetskraft (hård konkurrens om jobben), 3 innebär balans mellan utbud och efterfrågan.
- 25 Antal beviljade arbetstillstånd för personer som tidigare haft uppehållstillstånd för studier
- 26 Attrahera och behålla – fler internationella studenter för minskade kompetensbrister, Almega 2017
- 27 Se vidare "Hur Sverige kan förbli en kunskapsnation", Almega, april 2018.
- 28 Outsourcing och offshoring av FoU i globala värdekedjor, Tillväxtanalys, 2013
- 29 Flyttar forskningen från Sverige? – svenska koncerners FoU i Sverige och utomlands, PM 2014:15
- 30 "En forskningsreform för framtiden – en utvärdering av FoU-avdraget", Innovationsföretagen, 2017

Kunskapsintensiva tjänsteföretag i ett europeiskt perspektiv och deras betydelse för Sverige

När näringslivet förändras behöver näringsvillkoren hänga med i utvecklingen. De politiska ramvillkoren kring skatter, handel, arbetsmarknad, utbildning och forskning behöver vara uppdaterade för att inte oavsiktligt bromsa utvecklingen för de nya framtidsbranscherna och -företagen.

Almega vill se en rad reformer för att komma till rätta med dessa hinder. Reformer för en ny verklighet. För konkurrenskraft och för en fortsatt utveckling av Sverige som en ledande kunskapsnation.

Vi är Almega

Almega är Sveriges ledande organisation för tjänsteföretag och vår verksamhet finns i hela landet. Vi förhandlar om cirka 160 olika kollektivavtal varje avtalsperiod och hjälper tjänsteföretagare att skapa ett bra förhållande mellan arbetsgivare och anställda.

Almega hjälper till med alla personalfrågor, från anställning till uppsägning. Duktiga förhandlare och experter ger personlig och professionell rådgivning i förhandlingar, arbetsrätt, kollektivavtal, lönebildning, arbetsmiljö, jämställdhet, diskriminering, försäkringar och offentlig upphandling.

Vi driver också tillsammans med fackliga organisationer ett gemensamt arbete för att förbättra våra framtida kollektivavtal. Samtidigt jobbar vi hårt med att påverka beslutsfattare i allt från skattelagstiftning till företagens långsiktiga behov av kompetensförsörjning och upphandlingsfrågor.

Bli medlem – ett medlemskap du tjänar på.

Telefon: +4687626900
www.almega.se

almega

*De kunskapsintensiva
tjänsteföretagens
innovationsförmåga
behöver fortsätta höjas.*